

NAPI KÖZLÖNY

A MAGYAR ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK

Debreczenben, 1882. Augusztus 20-tól 27-ig tartott

XXII. NAGYGYÜLÉSÉRŐL.

SZERKESZTIK:

Dr. HOCHHALT KÁROLY, Dr. VARGA GEIZA, Dr. ZELIZY DÁNIEL,
TITKÁROK.

Elnöki megnyitó beszéd.

Mondotta a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII. nagygyűlésének megnyitó közgyűlésén Debreczenben
1882. augusztus 23-án

Révész Bálint tiszántuli ref. egyházkerületi püspök —
mint elnök.

Mélyen tisztelt nagygyűlés, minden rendű s rangu
közönség!

Midőn sz. kir. Debreczen város, a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII-dik mai napra kitzűzött nagygyűlését kebelébe meghívta: bizonyosan számot vetett magával, hogy képes lesz-e a nagygyűlés igényeinek, mind a méltó fogadás és magyaros vendégszeretetteli ellátás, mind a szellemi törekvés, tudományos vizsgálódás tovább vitele, fejlesztése tekintetében megfelelni. Ennélfogva azért, hogy sok igényű és nehéz feladatát, nem annyira magához, mint a nagygyűléshez méltólag megfoghatja-e oldani, magát terheli a felelősség. De én, kit váratlanul, vágy, sejtelem és igénytartás nélkül ért a megtiszteltetés és kitüntetés, hogy e nagygyűlés egyik elnökéül megválasztattam, nem vehetem magamra a felelősséget azért, ha a hozzám fűzött várakozásnak eleget nem tehetek. Épen ezért érezve e téren avatatlanságomat, illőbb s indokoltabb lett volna, szerényen visszavonulnom e megtiszteltetés és tehetségemet, szakismeretemet meghaladó elnöki tisztt elfogadása elől, annyival inkább pedig, mert ki mellém elnöktársul választatott, gróf Dégenfeld Imre ur ő méltósága, kit az egyházi ügyek vezeté-

ben, mint a szent hajdankor főpapja Áron, maga mellett M ó z e s t, megszoktam oldalam mellett látni és birni, körülményei miatt nem lehet jelen, s nem osztozhatik velem az elnöki tisztt terheiben; még sokkal inkább pedig azért, mert annyi jelesek, hazánk mind megannyi nagy fiai után, kik az előző nagygyűléseken az elnöki székből ültek, közelebb a szombathelyi nagygyűlés akkori, fájdalom, most már néhai derék elnöke után — igen kicsinynek, — mondhatnám, — semminek érzem, ismerem magamat, s ezek letünthe vagy lelépése után annyi nymbust sem áraszthatok az elnöki székre, mint a mennyi bádgyadt fényt hint a földre.

Engedje meg az igen tisztelt nagygyűlés, hogy itt egy kissé beszédem tovább fűzésének fonalát megszakasszam, és fájdalmas érzéssel, kegyeletes tisztelettel elmerengjek kissé a mult szombathelyi gyűlés elnökének, fájdalom, már csak néhai Dr. Szabó Imre püspöknek emlékezetén. Én nem voltam szerencsés e derék főpapot személyesen ismerni, de annál inkább ismertem, tiszteltem hírnevéből, általános becsült jelleméből, nemes lelkületéből, ismertem, tiszteltem egy leveléből, melyet hozzám irt, ismertem, tiszteltem azon jellemzésből, melyet a szombathelyi gyűlés bezárásakor, búcsú beszédében Dr. Halász Géza oly szépen, s meghatóan ecsetelt, s ebből folyólag azt mondotta, hogy a tőle való elvárlást a nagygyűlés csaknem elviselhetlennek tartaná, ha nem tudná, hogy őt nem veszíti el, ha nem táplálná azon hit és remény, miszerint ő e gyűléseket továbbra is pártfogolván, már a legközelebbi gyű-

lést, — hol a kávinista Rómában a reformátusok püspöke fog elnökölni — személyes jelenlétével fogja megtisztelni, boldogítani.

S im minő az élet tragoediája! A mi akkor elviselhetlenné látszott, az következett be. Ő nincs többé! s most már mennyivel kinzóbb a fájdalom! Mily örömteljes lett volna a viszontlátás, — mily boldogító lett volna rám nézve, kivált az első találkozás! Akkor a búcsú csak est-alkony volt, mely után viradat biztatott — azóta véglegessé utolsóvá vált, melynek éje után több találkozás reggele nem lesz e földön. — De a vallás-adta hitünk szerint lesz tul a siron! És ezt, mit a vallás szószékiből oly sokszor hirdettem, szabad legyen itt a természetvizsgálók nagygyűlésén is vigasztalásul hirdetnem, bár talán a kételkedő bölcsesl itt is mondhatja valaki: kicsoda látta valaha az embernek lelkét, hogy felfele ment volna? De ám kutassanak a természetvizsgálók mélységben, magasságban, ne bántsák, — hagyják meg e viszontlátást a hit-világnak, melynek magasságát úgy sem érhetik el, — hagyják meg a síróknak, mely helyett úgy sem adhatnának azoknál semmit.

Most pedig, ha már ohajtásunk, reményünk szerint körünkben nem üdvözölhettük, — legalább sohajtsunk békét és áldást az elnyugodottnak poraira — neve és emlékezete pedig éljen és maradjon fen sziveinkben, s nagygyűlésünknek évkönyvében!

Ezen szívsugalta kitérés után felveszem ismét beszédem megszakadt fonalát.

Azt mondám fentebb, hogy annyi jelesek után illőbb, indokoltabb lett volna az elnöki tiszt elfogadása elől visszavonulnom. S hogy mégis nem tettem ezt, annak oka részint az, mert ennek kijelentése már együtt nem találta volna a nagygyűlést, s a további intézkedés utja el lett volna zárva, részint az, mert úgy éreztem, hogy a megtisztelő bizalmat nem lehetett volna viszáutasitanom azon kötelességérzet megsértése nélkül, mely szivemben a tudományok, s azok egy ágának a természettudományak is, kedvelése, előmozdítása iránt élt és élni fog, mig dobogni meg nem szünik.

Ezért hát, ha szinte miként szülővárosom, mely a nagygyűlést kebelébe meghívta, nem nyújthat annyi előnyt, táplálékot a természetvizsgálók és orvosok buvárlásainak, mint nyújtottak azon városok, melyekben az előző gyűlések tartattak, csak a magyar Alföld rónáiról, vendégszerető keblét tár-

hatja ki kedves vendégeinek, mint a völgy füvei közt rejtődő ibolya kelyhét a nap sugárinak, s patakjai sem levén, nem azok partjain, de szivekben nyíló s épen ezért hervadatlan nefelejtseket nyújthat hála- s emlék jeléül a szerény meghívását elfogadóknak : úgy én sem hozhatok magammal az elnöki székbe szakismeretet azon tudományokból, melyeknek mivélése, tovább fejlesztése czélja az itt egybegyűlt tudósoknak, és korlátolt tehetségemből vezérlő fáklyafényt előttük nem gyújthatok, csupán jóakarattal, egyszerűséggel, s közremunkálás az, mikkel sorakiba — de nem velök sorompóba léphetek, — azért tartózkodva bár, de még is bátorságot veszek magamnak meg nem érdemlett, nagyrabecsült felhívásuk folytán az elnöki szék elfoglalására, — számítván gyengeségeimnek az igen tisztelt nagygyűlés által leendő türelmes elnézésére, még inkább hatályos támogatására.

Mielőtt azonban a gyűlést megnyitnám, szabad legyen azon tudományágak fontosságáról, melyek a nagygyűlést, s ennek szakférfaikat foglalkoztatják, s azon ut és mód czélszerűségéről, melyet ezek fejlesztése és terjesztése czéljából választottak, néhány szót szólani.

A nagy természetet, ennek törvényeit, erőit, kincseit kutatni, ismerni tanulni, s ennek folytán ujjabb-ujjjabb felfedezéseket tenni: oly törekvés, mely nem csak a valódi műveltség, józan bölcsesség, felvilágosodás megszerzésére, a tudományok látkörének tisztázására, hanem a gazdaszat, iparüzés kereskedelem tökéletesbitésére, a nemzetek s világrészek szellemi s anyagi összeköttetésének könnyebbé s gyorsabbá tételére is, nagy hatással s ujjabb-ujjjabb lendület adással bir, sőt az orvosi tudomány is, mely az élet és egészség mentésére irányozza nemes feladatát, a természet titkainak, gyógyerejü kincseinek buvárlásában keresi és találja fejlődését s tökéletesbülését, úgy hogy az orvosok és természetvizsgálók méltán szövetkeztek közös czéljuk elérésére, méltán van nak e nagygyűlésen is együttesen képviselve. Hol áll s minő vívmányokat hozott létre a természet- s orvosi tudomány az ó világ, avagy csak a közelebbi századokhoz képest, azt elősorolni, tényekben felmutatni nem tartozik beszédem keretébe, de szükségesnek sem tartom itt, hol nagyrészben orvosok és természetvizsgálók által vagyok környezve, sőt az ezek diszes sorához nem tartozó közönség is elég tájékozottsággal bir e tekintetben.

Inkább hát az ut és mód czélszerűségéről, mely a jelzett tudományágak fejlesztésére és terjesztésére választatott, kívánok szólani.

Míg a tudományok csak az ó-kori bölcsék zárt iskoláiban, később pedig a világtól elszigetelt kolostorok sötét falai közt miveltek és tanítottak, hasonló volt az eredmény a sirbolti mécshez, vagy a templomi vesztatüzhöz, melyek bár nem aludtak ki, de világuk a zárt helyen kívül nem hatott. Még a nyilvánosokká lett, s az egész ifjuság előtt kitért iskolák sem hozhattak elő kívánt eredményt, mert ezek falain is sokan kívül maradtak, e mellett a tudományok teljességének kiaknázására, kevés és rövid az iskolai pálya; az iskolából kikerülés után pedig könyvek olvasása, egyénekenkénti elmélyedés, buvárkodás a tudományokban ismét nem eredményezi a korlátoltság miatt sem kellő fejlődését, sem terjedését a tudományoknak. Csak a mit a mester mondott apostolainak: „menjete el és tanítsatok minden népeket“ — csak ez egyedüli útja és módja az ismeretek sikeres terjesztésének, kivált ha ehhez még a társulás is járul, mely egyesek tehetségeit, ismereteit összeölve, a lángelméket a középszerű észtehetségekkel érzékelésbe hozva, a szerepeket szakonként kiosztva, a verseny sorompóit megnyitva, a működés terét csupán egy városhoz nem kötve, oly eredményt képes felmutatni, melyet egyesek megközelíteni sem képesek. S épen e kettős missiót töltik be a vándorgyűlések. Mint a hogy a vízceppekből patakok, a patakokból folyamok, a folyamokból tengerek növekednek: úgy foglalnak az időnként más-más városban tartott vándorgyűlések nagyobb-nagyobb tért, úgy tesznek több-több hódítást a tudomány számára.

Mintha mindenütt, hol a vándorgyűlések tartatnak, egy-egy tudomány csarnoka építettnek, vagy mintha pástortüzek gyulnának fel még a pusztákon is, melyektől távol állanak a tanintézetek világitótornyai! mintha azoknak is, kik nem keresik, helyökbé vitetnék a tudományok tára. Így aztán terjed, s lassanként népszerűvé lesz a tudomány, mely előbb csak avatottabb lelkek birtoka vala.

Csak menjenek hát, haladjanak önök, tisztelt uraim! természetvizsgálók s orvosok azon uton, melyet ez előtt mintegy négy évtizeddel kezdeményeztek, s melynek hátrahagyott térein eddigelé is oly eredmény virágai nyiladoztak, — menjenek, haladjanak vándorutaik, mint az üstökös csillagok pályái,

hosszu fénytengert hagynak magok után. Isten áldja, vezérelje, kísérje önöket az emberiség javára!

Azonban egyet ne feledjenek soha, hogy t. i. mint a tudománynak úgy a vallásnak, hitnek is vannak apostolai s én épen ez utóbbiak közé tartozom, de azért kezefogva haladok önökkel, a tudomány apostolaival, haladjanak önök is így velem és velünk. — A hitnek és tudománynak különböző régiója van; ne bántsa, ne támadja meg egyik a másikat; ne akarja a vakhit zsarnoksága bilincsbe verni a tudományt; de a tudomány önhittsége se akarja elvenni a gyarló embertől a hitnek lajtorjáját, mely magasabb régiókba ér, ne akarja a tudomány, mely csak világosságot adhat, kioltani a hitet, mely vigaszt is ad az élet viasz eseményei között, ne akarja lerombolni az erkölcsiséget, mely nélkül az emberi társadalom fen nem állhat. — Különben is, bár meddig kutassunk, a mélység és magasság végetlenségét elérni nem lehet, s az áttörhetlen homályban nincs más kalauzunk a hit világánál, mely nélkül ha tovább is hatolni akarnának, ránk illenék a régi latin költő ama mondása: „coelum ipsum petimus stultitia nostra“.

Ezek után mély köszönömet fejezvé ki azon kegyességért, mely szerint az elnöki székbe emelésel kitüntetni méltóztattak, s egyszersmind támogatásukat kikérve, a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII-dik nagy-gyűlését megnyitottnak nyilvánítom.

A magyar orvosok és természetvizsgálók XXII. vándorgyűlésének megnyitó közgyűlése.

Megtartatott 1882. auguszt. hó 23-án Debreczen város nagy vendéglője dísztermében.

Ülés kezdete d. e. 10 órakor.

A közgyűlés nagy és díszes helyisége az ott délelőtti 10 órakor már együtt levő roppant nagy és egyszersmind a legdíszesebb közönséggel zsufolásig meg volt már telve, mikor a gyűlés megnyitására a XXII-dik nagygyűlés elnöke főtitiszteletű s nagyságos Révész Bálint püspök ur kíséretével s tisztársaival a terembe belépett.

Ünnepi méltóságos fogadásban részesíté a közgyűlés a belépőket, kik között a nagygyűlés alelnökei, titkárai s pénztárnokán kívül Huzly Károly debreczeni kispóstopost, Simonffy Imre Debreczen város polgármestere kir. tanácsos és Weszprémi Gáspár Hajdumegye alispánja is jelen volt.

*

Az elnöki megnyitó beszéd után, melyet lapunk előbbi helyén közlünk — Simonffy Imre Debreczen város polgármestere a következő beszéddel üdvözlé a XXII-ik nagygyűlés tagjait.

Tisztelt nagygyűlés!

Mint Debreczen sz. kir. város polgármestere a város törvényhatósága s közönsége nevében örömtelt kebellet üdvözlöm önöket Uraim, a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII-dik nagygyűlésére megjelent mélyen tisztelt hazánkfiait.

Örömtelt kebellet üdvözlöm önöket, várvánvart kedves vendégeinket, kiknek szép és nemes czéljuk nem más, mint a magyar nemzeti tudományosság és közművelődés előmozdítása és terjesztése.

Városunk törvényhatósága s közönsége nagy megtiszteltetésnek veszi azt, hogy szép számban szerencsétettek bennünket, nem is ok nélkül, mert hiszen az önök vándorgyűléseinek nagy mérvű eredményei mindnyájunk előtt ismeretesek.

Az önök — fáradságos buvárkodással, küzdelemmel szerzett tapasztalatairól szóló, nagybecsű értekezései kért, oktatásokért nem ígérhetünk mi önöknek a nagyterjedelmű alföldi síkság közepén fekvő városunk határában vadregényes helyeken, vagy kies folyamok mentén szórakozást, igyekszünk azonban lehetőleg kellemessé tenni üres óráikat, különösen is ígérünk ügyökben érdeklődést, támogatást, ígérünk igaz magyar vendégszeretetet.

Fogadják tehát mélyen tisztelt vendégeink az önök szerencsés megérkezete feletti örömünk nyilvánítását jó indulattal.

Fogadják egyszersmind, a nagygyűlés tartamára beirt tagok a Debreczen város költségén megjelent, 57¹/₂ ivre terjedő monographiát kedves emlékül, mely hogy ez ünnepélyes alkalomra elkészült, azt több helybeli szakférfiaink buzgalmának, különösen pedig Dr. Zelizy Dániel ur, mint szerkesztő, fáradságtalan szorgalmának tulajdonítható.

Azon szívből eredő jó kívánattal végzem beszédemet, hogy hazánk jólétének előmozdításán fáradozó tudós szakférfiainkat Isten boldogságban sokáig éltesse, — s áldja meg nemes törekvésüket.

Majd Weszprémy Gáspár mondotta a következő üdvözlő beszédet:

Tisztelt nagygyűlés!

Hajdumegye közönsége értesülvén arról, hogy a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlésüket folyó évben sz. kir. Debreczen városban fogják tartani, mely város egyszersmind a megye székhelye is: e folyó évi Ápril hóban tartott közgyűlésében elrendelte, hogy az itt megjelenendő orvosokat és természetvizsgálókat a megye nevében egy küldöttség üdvözlje. Ezen megtisztelő kiküldetésnek teszek eleget, midőn küldött társaimmal, kiknek névsorát a mélyen tisztelt elnökséggel kö-

zölni volt szerencsém, — a megjelent orvosok és természetvizsgálókat legszívélyesebben üdvözlöm. — Fogadják a mélyen tisztelt nagygyűlés tagjai a megye által feléjük nyújtott baráti kezet, s legyenek meggyőződve, hogy a megye átérzi azon hasznos szolgálatok fontosságát, melyeket önök a tudományok s főképpen a természettudomány folytonos fejlesztése által a haza lakossainak már eddig is tettek és még teendők lesznek. S ezekért önöknek mint azon tudomány felkentjeinek hálás elismeréssel s így tisztelettel adózik.

E megye is készítettett egy kis szerény monographiát. Ez az idő rövidsége miatt a rögtönzés színét viseli magán, de hü képét adja mégis e csak a közel multban keletkezett megye jelen állapotának és különösen a hajdu városok történelmének rövid kivonata, s a megye más községeknek történelmi adatai talán sokak előtt nem lesznek érdektelenek. — E mű jelenleg kötés alatt áll és a gyűlések tartama alatt a megye tisztelete jeléül fog az igen tisztelt tagok közt kiosztatni.

Még egyszer fogadják a mélyen tisztelt nagygyűlés tagjai az igaz szívből eredő őszinte üdvözlőt. Tartsa meg a gondviselés Önöket egyenként és összesen, hogy a tudomány fejlesztése által a haza jóllétének es eszközlésében továbbra is hasznos tényezők lehessenek.

Ezután Révész Bálint elnöklő püspök ur elnök társának gyóf Dégenfeld Imre urnak következő levelét jelenti be és olvastatja fel.

„Tisztelt nagygyűlés!

Midőn egyfelől őszinte örömet és szíves köszönetemet nyilvánítom azon valóban megtisztelő kiténtetésért s személyem iránti figyelemért melylyel az 1880-dik évben Szombathelyen tartott nagygyűlés ez alkalommal nagygyűlési egyik elnökké lett megválasztatásom által megajándékozott, másfelől kötelességemnek tartom — a legmélyebb sajnálattal ugyan — tiszteletteljesen tudatni miszerint bármennyire óhajtottam volna is ezen bizonyos tanuságos és élvezetes üléseken jelen lenni, — a gyűléseni részvételben megrongált egészségi állapotom akadályoz s kénytelen vagyok a napokban — mint azt ezen időtájban több év óta tenni szoktam — hosszabb időre fürdőbe elutazni, hogy ott egyfelől magas életkorommal járó gyengeségek másfelől több oldalról igénybevett munkásság által megfáradt testi szervezetemnek üdülést s szellemi működésnek is ujulást szerezzek.

Kérem azért elmaradásom fentebbi okadatolását elfogadható méntességül tekinteni s szívesen venni tőlem azon a társulat működése iránti őszinte érdeklődéséből eredő adományt, mit a mellékelt 100, azaz száz darab aranyban az ezen nagygyűlésből kitűzendő pályamű jutalmazására ezennel a tisztelt nagygyűlés rendelkezésére bocsátok.

Hazafiui üdvözléttel lévén

Nyirbaktán 1882. évi augusztus 6-án

A tisztelt nagygyűlésnek alázatos szolgálója

Gróf Dégenfeld Imre.“

Nagy éljenzéssel fejezte ki a közgyűlés ezen levél felolvasása után a közgyűlés ünnepélyes köszönetét s tiszteletét a nemes gróf, mint a XXII-dik nagygyűlés elnöke s egyuttal hatalmas jóltevője iránt, s a pályadíj, illetve pályakérdés ügyében készitendő terv készítésével a jelen nagygyűlés nagy választmányát bizza meg.

Ezután következtek a titkári jelentések.

(Folyt. köv.)

Emlébeszéd dr. Kain Albert felett.

Mondotta a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII-ik nagygyűlésének megnyílt közgyűlésében dr. Popper Alajos a debreczeni orvos-gyógyszerész egyesület elnöke.

Mélyen tisztelt gyülekezet!

A debreczeni orvos-gyógyszerész egyesület nevében és megbízásából lépek e diszes szöszékre, melyről a tudomány felkent bajnokai hirdetik tudományuk hatalmas igéit s fenséges igazságait. Nekem azonban ennél sokkal szerényebb, de nem kevésbé magasztos feladat jutott ezuttal osztályrészüil.

Feladatomban ugyanis orvos-gyógyszerész egyesületünk nevében egy drága halottnak emlékét feleleveníteni ezen diszes gyülekezet előtt. Néhai Kain Albert társulatunk fennállása óta volt tiszteletbeli elnöke s a magyarországi orvosi kar egyik legrokonszenvesebb alakja áldásdus életének lefolyását lesz szerencsém önök előtt röviden vázolni — tisztelettel kérem önök szíves elnézését.

Egy gyülekezet előtt, mely kiválóan debreczeni és vidékebeli hallgatókból állana, teljesen felesleges volna Kain Albert felett emlékeszédet tartani, elég az ő áldott emlékü nevét megemlíteni, és legott felébred mindenkiben ki őt valaha ismerte, a legbensőbb érdeklődés és legigazabb kegyelet érzete. Nála a szó legteljesebb értelmében valósult a francziák amaz ismeretes példaszava „c o n n a i t r e c' e s t a i m e r.” A ki őt ismerte, a ki csak egyszer is érintkezett vele, annak lehetetlen volt őt meg nem szeretnie; az ő egyéniségének leirhatlan varázsa kiolthatatlan benyomást gyakorolt mindenkire,

De midőn oly gyülekezet előtt van szerencsém szót emelni, mely hazánk tudósainak színe-javát foglalja magában, — oly gyülekezet előtt, melynek körében legelőször talán ma hangzik fel Kain Albert neve, nemcsak egyetem megtisztelő megbízásából kifolyólag, hanem egyszersmind a legbensőbb, legodaadobb személyes barátság sugallta kegyeletérzésnek engedve, igyekezem csekély tehetségemhez képest elmondani röviden és egyszerűen, hogy ki és mi volt Kain Albert; mi volt ő hazájának és nemzetének; mi volt ő szülővárosának, nagy Debreczen városa közönységének; mi volt ő magasztos hivatásának s a magyar orvosi rendnek; mi volt ő családjának, rokonainak, szeretteinek; mindenekelőtt és mindenek felett pedig mi volt ő nekünk, barátainak, bajtársainak, ügyfeleinek!

Kain Albert született 1812. december 24-kén itt Debreczenben, szűk anyagi körülményekben élő polgári állású szüléktől. Apját már 10 éves korában elvesztette s azontul mind az ő, mind hat testvére felneveltetésének nagy és nehéz munkája egyedül szegény jó anyjának gyenge vállaira nehezedett. De ezen gyenge nőben nagy lelki erő és kimerithetlen szív- és kedélygazdagság lakozék. Tapasztalási tény, hogy a mindennapiasságból kimagasló férfiaknak anyjai sem közönséges asszonyok rendesen. Kain Albert is édes anyja befolyásának köszönhetette leginkább ama ritka kedélyességet, ama sziveket megnyerő humánus nyájasságot, mely őt mindnyájunk előtt oly kimondhatlanul kedvessé tette.

Ama ritka kötelességérzet, amaz önzetlen önmegtartadás, amaz igaz és minden ostentátiótól ment ember- és felebaráti szeretet, szóval mindazon nagy ethikus erények, melyek Kain Albertet életpályáján mindenkor vezérelték és kitüntették, mindezeknek első alapjai nála már zsenge gyermekkorában lettek letéve gondos és gyenge anyja által.

Gymnáziumi tanulmányait itt Debreczenben előbb a kegyes rendű áldozárok jól vezetett iskolájában, utóbb pedig a helybeli nagynevű református főiskolában a legjobb sikerrel bevégezvén, azon pályát választotta élete hivatásául, melyre őt nem valami külső befolyás vagy pressió, hanem belső vonzalma és amaz ösztönszerű meggyőződés vezette, hogy ez azon pálya, melyen leginkább képes lesz vala kielégíteni szíve leghőbb vágyát: jót tehetni és szenvedő embertársainak használhatni; azért lépett ő az orvosi pályára; és 1829. októberben be is iratkozott a pesti kir. egyetem orvosi folyamába.

És itt nehezen tudok ellenállani a kisértésnek, ez alkalomból ama siralmas képek ecsetelésébe bocsátkozni, melyet hazai egyetemünk, főleg pedig annak mai nap anynyira virágzó orvosi osztálya a század elejéről nyújt. Cél- és időszerűtlen volna ezen kitérés; hiszen ezen diszes gyülekezet mélyen tisztelt tagjai legjobban tudják, részint öntapasztalásból, részint a hazai orvosi tudományok történelméből, hogy mi volt a magyar tudományos egyetem egy félszázad előtt! Tudják azt önök mindnyájan, hogy ezen egyetem akkor még a legislegkezdetlegesebb viszonyok között tespedett. A legmerészebb fantázia sem volna képes amaz óriásilag kirívó ellentétet csak el is képzelni, mely az akkori szegényes, szűk, setét és ódonszerű falakba zárt egyetem és a mai a legkényesebb izlés letulzottabb igényeit is messze felülmuló, a legelegánsabb fényűzéssel fölszerelt monumentális épületekkel ékeskedő magyar alma-mater közt létezik. És ezen ellentét korántsem szorítkozik az egyetem külső alakjára, mert a mai egyetemünk nemcsak külsin, nagyszerű berendezés, impozáns felszerelés dolgában bátran versenyezhet a külföld bármely világhírű egyetemével: hanem belső érték, tudományos működés, főleg pedig jeles és kitünő tanerők tekintetében is folyton növekedő mérvben megközelíteni igyekszik azon magaslatot, melyet egy több évszázados múlt dicsőségével büszkélkedő külföldi egyetem társai már rég elértek.

De éppen azért kell, hogy határtalan elismeréssel hajoljunk meg orvosi rendünk, mindazon tiszteletre méltó bajnokai előtt, kik ily mostoha körülmények között, oly csekély, ugy szólván semmi eszközökkel sem rendelkezvén, alig a legislegprimitívabb iskolai oktatásban részesülvén, csakis egyedül saját ernyedetlen szorgalmukra, buzgalomukra és fáradhatatlanul erélyes kitartásukra utasítva, mégis szakavatott, ügyes, jeles, kitünő orvosokká képezhették ki magukat.

Ilyen autodidacta a szó legjobb értelmében volt dicsőült barátunk Kain Albert is! Ő is az ugynevezett régi orvosi iskola ivadéka volt; de egész életének lefolyása alatt fényesen bizonyította, hogy mind ezen fogalmak a régi orvosi iskoláról, a régi orvosi rendszerről merő fictiók, semmi reális alappal nem bírnak. Kain Albert, a midőn az orvosi pályára lépett, felismerte legott, hogy az orvos legfőbb, minden egyéb kötelességeit uraló feladata: tanulni és mindig csak tanulni! És e szerint cselekedett is, becsületos törekvéssel lankadatlan buzgalommal a legéberebb figyelemmel és érdeklődéssel kísérte ő mind azon óriási vívmányokat, mindazon nagy haladásokat, melyek az évek lefolyása alatt orvosi tudományunk gyökeres átalakulását eredményezték. Hivatásabeli szent kötelességének ősmerte ama számtalan új eszmét, amaz találmányokat és felfedezéseket, melyek főleg az újabb és legújabb időben az orvosi gyakorlat terén felmerültek, megismerni, áttanulmányozni, sajátjává tenni, és azokat tőle telhetőleg gyakorlatilag érvényesíteni és felhasználni. Bámulva szemlélték gyakran a fiatal éppen a fővárosi és külföldi egyetemekből haza került ügyfelek, hogy itt a szerény vidéken egy az ugynevezett régi iskola megkövesült hagyományaiban megöszültnék hitt orvost találjanak, ki előtt semmi mozzanata sem vala ismeretlen az orvosi tudomány legújabb vívmányainak, ki helyes és alapos ismeretével bírt mindannaak, a mi az orvosi „nagyvilág, tudományos tárgyalásainak éppen napi rendjén állott. Igenis ezen férfiú, a ki az annyira lenézett régi orvosi iskolából kikerült, ki tudományunk fejedelmeinek, a világhírű tanároknak előadásait közvetlenül soha nem hallgatta, ki azoknak korszakot alkotó műveit csak önszorgalomból szerény csendes dolgozószobájában tanulmányozgatta — folyton növekedő sikerrel mindinkább előbbre és előbbre törekedett a gyakorlati orvosi tudomány meredekes magaslatára felé, miglen végre páratlan buzgalmának és lankadni nem tudó kitartásának sikerült tekintélyes helyet elfoglalnia hazánk orvosainak jelesei között. Orvosi híre és neve ősmertté és tiszteltté lön nem csak a városban és vidékén, hanem szerte a hazában!

1836-ban orvos tudorrá felavattatván a budapesti egyetemen miután rövid ideig a bécsi egyetemen is időzött volna orvosi tanulmányainak kiszélesítése céljából, ugyanazon évben ősszel állandóan letelepedett szülővárosában Debreczenben, a hol is mint gyakorló orvos működött életének végső napjáig, hosszú 46 éven át félbeszakadás nélkül. Ezen nagy és virágzó város közönségéhez őt a barátság és szereret, a rokonság

ezerféle gyengéd kötelékei fűzték — és azért minden testi és lelki szép tehetségeit, nagy és alapos tudományát épp oly magasztos mint nehéz és rögös hivatásának szentelte ezen város közönségének javára; és tette ezt teljes odadással, szeretetre méltó sziveket megnyerő kedélyességgel, tette ezt lelke egész erejével s szive egész melegével. És ezen közönség nem volt hálátlan iránta soha; első fellépésétől kezdve életének utolsó perczéig nem szűnt meg soha iránta érzett szeretetének, tiszteletének, elismerésének őszinte s szívből eredt kifejezést adni. Kedvencz orvosa volt ő mindig közönségének a szó legszébb legmagasabb értelmében! És méltán! mert soha orvos jogosabban nem érdemelte ki közönségének osztatlan bizalmát mit Kain Albert. Soha orvos nem fogta fel fenséges hivatását oly magas, oly önzetlen, oly tisztán humanitárius, mondhatnám oly ideális szempontból mint Kain Albert. Ő betegeinek nem csak kitünő, szorgalmas gyógykezelője volt, hanem egyszersmind barátja, tanácsadója, oktatója! Kimondhatatlan volt a ragaszkodás, melylyel betegek rajta csüngtek; mily gyakran hallottam tőlök elmondani: csupa megjelenése a beteg ágy mellett elég volt, hogy új reményt, új bátorságot merítsenek szenvedéseikben; az ő jóságos tekintete, az ő nyájas buzdító szava üdítőbben hatott rájuk bármily gyóyszernél; és ha már minden veszve vőlt, ha a halál setét árnyai lebegtek már a haldokló felett: a szeretett orvosbarát egy-egy csekély kézszoritása és a legbensőbb részvét egy-egy könnyének felcsillogása szemében még akkor is enyhe vigaszt nyújtott a már már elcsüggedt és kétségbeesett környezetnek. . . .

Legyen szabad e helyütt azt is felemlítenem, hogy a mi talán legjobban jellemezte Kain Albertet, a mi által ő talán leginkább kimagaslott orvostársai közül, az ama ritka páratlan önzetlen collegiálitás volt, melyet kartársai iránt egész életén át tanusított. Hosszu érdem- és sikerkoronázta pályáján soha egyetlenegy ügyfelével sem jött a legkisebb conflictusba. Minden collegája külömbőség nélkül, apraja nagyja, fiatala véne egyiránt szerette tisztelte őt; tekintélyét tudományos fölényét elismerte mindenki; tanácsát követte mindenki közülünk szívesen és készségesen, mert erősen megvultunk győződve mindannyian, hogy benne legőszintébb barátot, a leghivebb bajtársat, a leghumánusabb jóakarót birtuk.

Biztunk benne rendithetlenül, s bizalmunkban nem csalatkoztunk soha.

Kain Albert bokros érdemei külömben sem maradtak elismerés nélkül. Már 1847. 27-én Debreczen szab. kir. város 2-od tiszti orvosa 1848. Május 25-én pedig tiszti főorvossá választatott meg. Hivatalos teendőit mindenkor szigorú pontossággal, nagy lelkiismeretességgel és tökéletes szakavatottsággal végezte, és midőn az emlékezetes 1861-ik évben az alkotmányosság visszaállított, és a municipális hivatalok ismét választás útján betöltettek, Kain Albertnek mindenkor bátran tanusított kifogástalan hazafiúi és alkotmányos érzületének elisme-

réseül, polgártársainak iránta való bizalma fényes kifejezésre jutott, a mennyiben tulnyomó szavazattöbbséggel ismét megválasztott tiszti főorvosnak. Fájdalom! az oly lelkes hazafiúi örömmel üdvözölt visszaállítására az alkotmányos életnek néhány rövid hónap után szomorú véget ért, és noha a hatalom akkori képviselői részéről a legnagyobb pressió gyakoroltatott reá, ő alkotmányos álláspontjához tántoríthatatlan elvhűséggel ragaszkodván, a főorvosi tisztségről lemondott, és azontul mindvégig egyedül nagy kiterjedésű magán orvosi gyakorlatának szentelte életét.

1867-ben megalakulván a debreczeni orvos-gyógy-szerész egyesület, kartársai érdemeinek elismeréseül egyhangulag megválasztották örökös tiszteletbeli elnöküknek — Ugyan akkor számos egyesület és intézet megválasztotta társulati orvosának, így a gőzmalom, a vasut s több társaságok. Ezen minőségbe is, mint mindenütt, Kain Albert az elvált köteleességeket a legszigorubb lelkiismeretességgel és a legszebb eredménnyel végezte.

De a magyar nemzeti kormány figyelmét sem kerülték ki Kain Albertnek úgy a közügyek, mint főleg az orvosi gyakorlat terén kifejtett érdemei, melyeknek elismeréseül 1868-ban az akkor életbeléptetett országos közegészségügyi tanács egyik külső tagjának lett kinevezve. Már előbb pedig nevezetesen 1863-ban a magyar orvosi könyvkiadó társulat igazgatóságának egyik vidéki tagjává neveztetett ki. — Ezen többrendbeli kitüntetések a mellett tanuskodnak, hogy Kain Albert közhasznú és tudományos működése és sikeres törekvései most már szélesebb és pedig a legmérvadóbb körökben is megtisztelő elismerést nyertek.

Kain Albertől szólva nem lehet érintetlenül hagyni az ő családi életét. Kain Albert családi élete páratlan volt és mintaszerű. A családi élet szende örömei iránti érzék talán soha senkiben sem volt jobban kifejlőve, mint ő benne; korán átértette ő, miszerint egy nehéz küzdelemteljes pálya ezer és ezerféle nehézségei, csalódásai és hányattatásai közepette csakis a családi szentély tiszta és egyszerű örömei nyújtanak biztos menhelyet és valódi benső megnyugvást. 1847-ben lépett házasságra szíveválasztottjával Borsos Rózával, városunk hölgyeinek egyik legtiszteltebbikével. És milyen volt ezen házasság! Azt leírni nem lehet, arról szavakban leghalványabb fogalmat is adni merő lehetetlen! Nem is kísértem meg; az ő viszonyuk élénken emlékeztetett ama csodaszerű növényre a mimosa pudicára — melynek levelei annyira izgékonyak, hogy minden kevésbé gyengéd érintkezésre mintegy össze rezzennek és elhullanak. Ne nyuljunk hát hozzá gyengéd-telen kézzel; vétkes profanációt követnénk el; hajoljunk meg kegyeletes meghatottsággal ezen házassági viszony előtt, mely példátlan volt az ő idealis fenségében, és melyhez hasonlóval ritkán találkozunk az életben.

Elismert tapasztalási tény, hogy a nem közönséges emberek rendszeren azok, kiknek legtöbb jut ki a szenvedésekből. Nagy nehéz szenvedések jutottak Kain Albertnek is osztályrészül. A legsúlyosabb csapás azonban mely

őt érte, felejtethetlen kedves 'egyetlen fiának Bélának korai halála volt. A gondviselés ugyanis őt egy fiúval áldotta meg, ki minden tekintetben hivatva leendett szüleinek legedesebb reményeit és várakozásait messzire túlhaladni.

Mint jeles apja, a derék ifju is az orvosi pályát választotta élete feladatául; a legszebb testi lelki és szellemi adományokkal bővelkedve, orvosi tanulmányait a legfényesebb sikerrel befejezve, tudori szigorlatainak nagyobb részét is a legjobb eredménnyel bevégezve, már-már haza jönni készült az általa a rajongásig imádott szüleihez: midőn egy borzasztó betegség, és csakhamar a kélhetetlen halál mindezen szép reményeknek gyors és sirmalmas végett vetett. 1971. márczius első napján hunyt el a reményteljes ifju életének 23-ik évében. A csapás iszonyu volt, és iszonyuak voltak a következmények, melyeket az a boldogtalan apára előidézett. Alig néhány héttel fiának sirbaszállta után az első szélhűdési roham érte, melyet csakhamar több más követett, és melyek őt majdnem a sir szélére vitték. Erős testalkotásának, szívós életerejének, és talán ennél is inkább ama mesés legendaszerű önfeláldozó ápolásnak — melyben őt áldott jósa neje részesíté — sikerült őt még egyszer a halál torkából kiragadni, és az életnek visszaadni.

Tíz évnél tovább folytathatta még áldásos muokaságát, meggyengült egészségben ugyan és megtört erővel, de — a mi különösen figyelemre és bámulatra méltó orvosi fáradságos gyakorlatát soha talán nagyobb odaadással, lankadatlanabb kitartással és mondhatni ifjuibb hévvel és buzgalommal nem végezte, mint éppen életének ezen utolsó szenvedésteljes szakában; miglen 1890. december 17-ke reggelén egész váratlanul — a megelőző napon még serényen buzgólkodott betegeinek látogatásában — irgalmat nem ismerő, betegségének egy újabb és hevessegre nézve az előbbieket felülmuló rohamától meglepetett, melyből aztán soha többé fel nem gyógyult 14 hónapig tartott a halállal való küzdelem, és noha jó nejevel hűséges önfeláldozása, valamint kezelő orvosbarátainak buzgó fáradozásai folytán olykor-olykor a felgyógyulhatás némi halvány remény sugara fel is tűnt: ő azonban soha sem ringatta magát többé ál illuziókban, hanem vallásos megadással és egy antik világbölcsre emlékeztető lélek serenitással belenyugodott a kikerülhetetlen catastropha közeledésében, mely folyó évi 1882. évi márczius 9-én délelőtti 9 órakor csakugyan be is következett.

Halála az egész városban és túl a város határain is fájdalmas sensatiót. igazi megdöbbsentő hatást keltett! — Mélyen érezte Debreczen városának minden rendű, rangú és vallásu polgársága egyaránt, mily nagy és pótolhatatlan veszteség érte Kain Albert halálával, kiből egyik legtiszteltebb polgára, egyik legjelesebb orvosa, mindenek felett pedig egy valódi humanus jó ember szállott sirba. Polgártársainak kegyeletes részvéte a legimposansabb módon nyilvánult: f. évi márczius 12-én végbe ment eltemtetése alkalmával. Gyászt öltött az egész város és

több ezerre menő polgárság meghatottan és az egész fájdalom könyeivel kísérte sirjához.

Hadd pihenjenek hát jól kiérdemelt nyugalomban drága barátunk porladozó földi maradványai. Átadtuk azokat az anyaföldnek — de áldott emléke élni fog sziveinkben mindenha; és valahányszor e város, e vidék a magyar orvosi kar legjobbjairól említés tétetik, az ő nevéből mindenkor tisztelettel, szeretettel, kegyelettel, hálával fognak megemlékezni a legkésőbb nemzedékek is, mint oly férfiról, ki ama helyet, melyet a gondviselés számára kitűzött — betöltötte becsületesen és érdemteljesen.

Sit illi terra levis!

F. Rodwell tanár ur „Modern vulcanológiáról“ szóló felolvasásának tárgyai következők:

1. A tudomány eredete Spallanzani.
2. Megfigyelések a Strombolin.
3. Három lényeges föltétel a vulkanikus tünetek létrejövetelére.
4. A föld belső melegének okai.
5. A Lipári szigetek. Stromboli Vulcano.
6. Ritka vulkanikus képződmények. Vulcanon.
7. Izland. Hekla. Askja.
8. Aetna.
9. Vezuv.
10. Santorin.
11. Földrengések.
12. A vulcanologia irodalma.
13. Seismologikai (földrengési) observatoriumok. — Aetna.
14. A vulkánikus sziklák jellemző vonásainak fölismerésére vezető módszerek.

Közgyűlésünk érdekes vendége felolvasását angol nyelven fogja tartani. Bár a fentebb elősoroltak szerint sok tárgyról beszél, számítása szerint felolvasása alig fog husz percznél tovább tartani. A távol földről jött s hazánk, nemzetiségünk iránt meleg érdeklődést mutató tudós tanár megérdemli, hogy minél többen gyűljünk össze meghallgatására.

„Hatvani“ debreczeni tanárról.

Értekezés Dr. Kiss Károlytól.

Előadatott 1882. Aúgusztus 23-án.

Előadó rövid bevezetés után elmondja, hogy mi bírta őt ezen mai előadás megtartására.

Pár évvel ezelőtt azon gondolatra jött, nem lehetne-e a Hatvani féle mondáknak physikai alapot találni. Tanulmányozta Hatvani jellemét, működését és munkáit, melyre — mint legilletékesebb források — a debreczeni ref. Collegiumi könyvtár és physikai szertár szolgáltak.

Előadó első sorban azon mondákat ismerteti, melyekben a nép örökíti meg Hatvani emlékét, ezután pedig

tudományos oldalról fogva fel a dolgot, a komolyabb méltatás szavát, a teljesen valót.

Felolvassa Koszorus költőnk Arany Jánosnak „Hatvani monda“ című költeményét, s ezután a „Jókai féle mondákból“ (Magyar Faust) olvas fel pár érdekesebb részt — mely a halgatóság között kellemes hangulatot idézett elő.

A mondák egyike az volt, midőn kimegy Hatvani Nagypéntek éjszakáján a czepléd utcái temetőbe s itt a földből felemelkedő tüzes kígyó szájából kikapja a fekete könyvet. Haza siet s otthon, miután három lehetlenséget kíván a megjelenő gonosz szellemektől, azokat rabjaivá teszi.

Másik mondában Hatvani ebédjét olvassa fel, a mely ebéden Hatvani pompásan megvendégli a város előkelőbejt, az ebédlő falain mindenféle zöldség terem s a török szultán miután ő e napon éhen maradt szolgálát mind megszínóztatja.

Imerteti ezután a Hatvani monda keletkezését úgy, a mint azt Szilágyi J. szigeti tanár a „Vasárnapi Ujság“ egyyik számában közli.

A Hatvani féle monda ugyanis legnagyobb részben Kazinczy S. hajdukerületi főorvostól ered, ki azoknak egyrészét a diákság és a nép ajkáról szedte össze s írta erős sarkasmussal a babonás nép felvilágosítására, megtoldván ezen mondákat egy Előljáró és Utoljáró beszéddel. Ezen Kazinczy féle mondáknak eredeti kézírata a Szigeti S. birtokában van.

Történelmi alapjuk ezen mondáknak csupán annyi lehet, „hogy mivel a mult században Hatvani volt az első nálunk, ki a physikát experimentumokkal (kísérletekkel) adta elő, kitűnő kísérleteivel annyira hatott a különben is eleven képződésű s örökké kedélyes diákságra, miszerint ezek készek voltak szeretett tanárokat, mint egy mystikus alakot, az utókor előtt is örökké emlékezetessé tenni.

Ezután át tér Hatvani életleírásának ismertetésére s felolvassa azt, úgy amint Révész Imre jeles egyháztörténet buyárunk a Vasárnapi Ujságban közli.

Ismerteti Hatvani munkáit s ezeket egyenként be is mutatja.

Hatvani 1718-ban Rimaszombatban — magyar nemes szülektől született, elemi tanulmányait Losoncban végezve felsőbb tanulmányok hallgatására Debreczenbe jött. Itt az akkori nagyszerű tanárok oldala mellett elvégezve tanulmányait külföldre a híres baseli egyetemre ment. Itt leginkább orvosi tanulmányokat hallgatott s 1748-ban a „betegségeknek az arczból való felismeréséről“ tartott értekezésével elnyerte az orvostudori oklevelet is. Mielőtt orvossá lett volna felavatva, már a papi vizsgálatot is letette. Baselben annyira megnyerte tanárai tetszését, hogy ezek őt a marburgi akadémiaira tanárnak ajánlották, ő azonban — miután már előbb meghívták Debreczenbe tanárnak a mértani és bölcsészeti tanszékére — „többrebecsülván a szegény sorsot a fényes helyzetnél“ a debreczeniek meghívását fogadta el.

Helveciából Hollandiába utazott. majd a leydai akadémia theologiai tanszékére tanáru ajánlatot s ez ajánlatot már az illető fejedelem is elfogadta, ő azonban a Debreczenieknek tett ígérete mellett megmaradt „mert jobban szerettem úgy mond — gyászos helyzetben levő egyházunkat és a csekély jövedelmi tauári hivatalt hazámban, mint Hollandia virágzó szabadságát és dúsgazdag tanári fizetését.“

1749-ben foglalta el Debreczenben tanári székét, hol 37 éven keresztül nagy szorgalommal és kitünő sikerrel működött. Ifjabb tanár korában a debreczeni nagytemplomban gyakran predikált s az urvacsoara osztásában is részt vett. Ekkor tájban írta „az uri szent vacsora rára megtanító könyvecske czimű s Baselben megjelent művet.“

Csakhamar mint igen kitünő orvos ismerte és tisztelte nem csak Debreczen városa, hanem a hazánk és távol földnek más vidéke is, rendkívül sikeres és meglepő gyógyításai ma is élnek a hagyomány ajkain. Ő ügyelt fel akkor a gyógytárakra s azokat tudományos kísérletére is használhatta.

Működött a csillagászat mezején, meghatározta Debreczen földrajzi fekvését, leírta az 1769 tagban feltűnt üstökös pályafutását, s az 1770 január 18-iki nagyszerű északi fényt ezen és hasonló tudományos értekezletei által a tudós külföld figyelmét nem csekély mértékben magára és Debreczenre fordította.

Írott „a fejedelemnek a polgárok vallása és lelkiismerete feletti jogáról.“ — „Mily nagy hasznát lehet venni a bölcsészetnek a theologia mezején.“ — Hatvaninak ezen említett művei neve kitétele nélkül jelentek meg a bemutatott példányokon azonban saját kezével írta alá az auctor szót.

Tanítványai számára írta „a bölcsészet rövid kézi könyve“ czimű munkáját.

Terjedelmes műve „a nagyváradi fürdőkről természetani és orvosi tekintetben“ 1777-ben jelent meg Bécsben. — Ezeken kívül még több kisebb nagyobb kiadatban munkákat is hagyott hátra.

1781-ben II. József császár elébe iskolaügyben ő küldetett fel Bécsbe Domokos Lajossal, akkori híres és nagyműveltségű debreczeni bíróval.

Hatvanit élete végén a balsors oly vihara támadta meg, melyet miként nem várhatott, úgy meg sem érdemelt.

1781-ben a világiak tulnyomó befolyása következtében a debreczeni ref. főiskolában oly tanrendet hoztak be, melyről Hatvani erősen hitte, hogy az többek között az ő végső és teljes megaláztatását czélozza.

Lemondott hivataláról s e tárgyra vonatkozólag ezt írja többek közt a fő kurátorhoz :

„Nem tudom mivel érdemlettem én a publikumtól 33 esztendeig tartott szolgálatom után, hogy ily móddal adódjék értésemre, hogy tovább sem magam, sem szolgálatom nem tetszik. Azt kiki tudja, hogy a statiót soha sem kértem, sem kerestem... Valamint soha senkinek magamat, sem szolgálatomat nem obtrudáltam, úgy most sem.

Reményilem, ezután is az uristen rólam kegyelmesen gondot visel és attól várom jutalmamat, a kinek magának és a kinek a hazáért gyermekségemtől fogva mind e mai napig hűségesen szolgálni kívántam és egyenes szívvvel igyekeztem... stb.

1786. elején tehát csakugyan végképpen letette hivatalát, azon évi nov. 16-án pedig bevégezte 68 évre terjedt földi pályáját.

Hatvani családos életet élt. Neje Csatán Mária volt. Gyermekai közül Pál, István, Mária és Juliánna éltek ott. Istvánnak latin nyelven írott művei is vannak, s ő talán atyjának példáján okulva, a római egyház kebelébe lépett.

Előadó kimutatja ezután Hatvaninak az idők és vizsontagságok által megrongált életnagyságu arczképét. A kép 36 éves korában ábrázolja Hatvanit, háttérében nagy ivrét orvosi és hittani könyvek láthatók, oldalt halálffő, biblia, előtte pedig keresztfa és kehely. melyek orvosi és lelkészi kettős tisztére utalnak.

Végre a Hatvani által használt — s Nagy Pál főisk. tanár által nagy fáradsággal összeszedett — physikai eszközöket mutatja be kísérletekkel egybekötve.

Érdekes darabok. Egy nagy légszivattyu 1741-ből

Joh—George	Mich. Kabai
Cotta	Mechan
Leipzig	Reparavit
1741.	1798.

felirattal. Több légszivattyuhoz tartozó készülék, így egy nagy magdeburgi félteke. Heronlabda stb.

Egy Tantalus pohár üvegből.

Éggömb 1700-ból 108 csillagképpel.

Egy lejtőn felfelé görbülő kettős kup. Varázslámpa töredék és hozzá képek üvegen.

Egy zöldöpperő gép 1775-ből bálványal stb.

A mi Hatvani meglepő kísérleteit illeti, valószínű, hogy azok a varázslámpával és sik tükörrel tétettek, melyeknek romjai a főisk. physikai gyűjteményének lomtárában nagy számmal találhatók.

Ezekkel végezte Hatvani ördögös kísérleteit, melyeket a diákság phantasiája aztán megsokszorozva, a nép ajkára adott.

Ezzel a physikai kísérletekkel egybekötött előadás véget ért.

K ü l ö n f é l é k .

— A szakosztályok megalakítása a főiskola már megnevezett helyiségében ma délelőtt 9 órakor fog megtörténni. — **Az ülések mindenkor délelőtt 9, délután 3 órakor kezdődnek.**

— **Egyptomi régészeti tárgyak** : 1. Ugynevezett Scarabaeum-amuletek 196 darab. -- 2. Hieroglyph-betű alakok 26 darab, eladás végett magán gyűjtők vagy muzeumok számára, letétben vannak és megszemlélhetők Nagy Istvánnál, főtisztelétű Révész Bálint püspök elnök ur lakásán.

**

— **Meghívás.** Van szerencsém egész tisztelettel, azon orvos urakat, kik a gyógyvizek iránt érdeklődnek, ezennel a kitünő és gyors gyógyhatásáról ismert Konyári Sóstó-fürdő megtekintésére meghívni. Indulás f. hó 26-án, esetleg a körülményekhez képest 27-ikén reggel. Gondoskodva van mindenről. Tisztelettel

Fáy A. Sándor,
fürdő tulajdonos.

— A **nagygyűlés tagjainak** délben és este találkozási helyül a „Bika“ vendéglő helyiségei szolgálnak.

— **Nagy választmányi ülés** tartatik ma esti 7 órakor a főiskola kis tanácstermében (a díszterem mellett.)

— A **debreczeni casinó és polgári kör** elnöksége irásban hívta meg az illető helyiségekbe vendégül a nagygyűlés minden tagját.

— A **magyarországi községi és körorvosok egyesülete** rendes évi közgyűlést tart, szombaton f. hó 26-án d. u. 3 órakor, a reform. főiskola épületében. — A tagokat és nem tag érdekelteket tisztelettel meghívja az Elnök.

A **XXII. nagygyűlés beiratkozott tagjainak névsora, illetőségük, lakhelyük és azon osztály megnevezése, melybe beiratkoztak.**

Feischl Károly Debreczen, keresk. gazd. osztály Széchenyi-utca 1805.

Klein Ignác Debreczen, földbirtokos gazd. o. Piacz.

Szell János Debreczen, birtokos, gazdasági o. Hatvan u. 1606.

Dr. Molnár István Halas város főorvosa, orvos-sebész o. Czepléd u. Patay-ház.

Dr. Mauer Károly község orvos Ujverbász, orvosi o. Szentanna u. 2376.

Dr. Márton Géza körorvos Csökmő, orvosi o. Szentanna u. 2376.

Dr. Jedlik Ányos nyugalmazott egyemi tanár Győr, természettud. o. Varg u. a kegyes-rendieknél.

Hódy Gyula ügyvéd Debreczen, term. tud. o. Nagy-Hatvan u. 1099.

László Alajos földbirtokos Debreczen, gazd. o. Kis-Várad u. 2118.

Dr. Rhénes Imre járási orvos Ujfehértó, orvosi o. Kis-Várad u. 2118.

Tamássy Károly gyógyszerész Debreczen, term. tud. o. Piacz 2144.

Tamássy Béla gyógyszerész Debreczen, term. tud. o. Piacz 2114.

Tamássy Géza gyógyszerész B.-Ujfalu, term. tud. o. Piacz 2144.

Dr. Tóth Imre orvos Selmezbánya, orvos-sebész o. Péterfia 345.

Rozsnyay Máttyás gyógsz. Arad, term. tud. o. Göttl Nándornál.

Nagy Ferencz ügyvéd Debreczen, term. tud. o. Csapó u. 388.

Gyügyey József ügyvéd Debreczen, term. és közgazd. o. Czepléd u. 2562.

Sebes György gazdálkodó Debreczen, gazd. o. Péterfia 831.

Dr. Legányi Gyula orvos-sebész Debreczen, orvosi o. Czepléd u. 29.

Szilágyi Péter Mihály gyógyszerész Debreczen, gyógsz. o. Péterfia 979.

Simonffy Sámuel ügyvéd Debreczen, term. tud. és gazd. o. Péterfia 349.

Simonffy Emil mérnök s physicus Debreczen, term. tud. o. Péterfia 349.

Nemesszeghy Kálmán tanárjelölt Debreczen, term. tud. o. Varga u. 2257.

Nagy István ref. lelkész Nagyvárad, régészet, term. tud. és társadalmi szak. o. ft. Révész Bálint.

Dr. Berzsényi Jenő orvos-sebész tudor Kis-Czell, orvosi o. Fűvészkert u. 1078.

Dr. Kiss Károly egyet. tanárs. Budapest, term. tud. o. Árok u. 726.

Dr. Staub Mórícz tanárképezdei tanár Budapest, term. tud. o. Varga u. 2255.

Mészáros Gyula m. kir. bányász. akad. tanársegéd Selmezbánya, term. tud. o. N.-Csapó u. 327.

Tóth Sándor keresk. Debreczen, keresked. o. Várad u. 2107.

Szabó Mihály keresk. Debreczen, keresked. o. Várad u. 2107.

Dr. Schröder Gyula kör- és járásorvos Geszt-hely, orvosi o. Szentanna u. 2263.

Jámbor Ferencz gazdálkodó Debreczen, gazd. o. Mester u. 1309.

Könyves Tóth Mihály ref. lelkész Debreczen, term. tud. o. Széchenyi u. 1820.

Antolik Károly gymn. tanár Arad, term. tud. o. „Bika“ vendéglő.

Kalmár István ügyvéd Szeged, term. és társ. o. Kis-Csapó u. 326.

Szüts Mihály gazd. tanint. tanár Debreczen, gazd. o. Hatvan u.

Nagy Elek főgymn. tanár Debreczen, társad. o. Nagy-Hatvan u. 1098.

Kostya János gyógyszer. Debreczen, vegyészeti o. vaspálya udvar.

Beke Klára Debreczen, társad. o. Nagy-Hatvan u. 1561.

Beke Mihály ügyvéd Debreczen, term. tud. s társad. o. Nagy-Hatvan u. 1561.

Balogh Mihály főmérnök Debreczen, term. tud. és társ. o. Miklós u. 1961.

Buday József gazdálk. Debreczen, term. tud. s társ. o. Czegléd u. 2564.

Dr. Spitzer Károly orvos-tudor Debreczen, orvosi o. Nagyj u. 1604.

Dr. Lieberman Ábrahám orvostudor Debreczenben orvosi o. Miklós u. 2078.

Kovács István gymn. tanár Nagyszalonta, természettudományi és társad. szako. Péterfia u. 966.

Kovács Istvánné, Nagyszalonta, Péterfia u. 966.

Domokos Lajosné néptanítónő Debreczen, társad. szako. Széchenyi u. 1764.

Juhász Kálmán járás-orvos Alsó-Vereczke orvos-sebész o. Kádas u. Dalmy Kálmánnál.

Huzly B. Károly prépost Debreczen, társad. oszt. Szent Anna u.

Boros Sándor kömetező Debreczen, term. tud. o. Piacz u. 1582.

Pongrácz Géza keresk. Debreczen, társad. o. Csapó u. 363.

Dr. Medve Kálmán ügyvéd Debreczen, társad. oszt. Széchenyi u. 1809.

Róthy István papnöveldei aligazg. Szombat-hely, társad. o. Teleki u. 2169.

Dr. Vedródi Viktor gazd. tanint. tanár Debreczen, gazdasági o. Kádas u. 1851.

Körner Adolf városi főkapitány Debreczen, társad. o. Nagyvárád u. 2112.

Zimmerman Gyula főreálisk. tanár Debreczen, term. tud. és társad. o. N. Péterfia u. 816.

Hegedüs István ügyvéd Debreczen, társad. o. Piacz u. 1583.

Dr. Sárváry Gyula tb. tiszt. főorvos Debreczen, orvosi o. Czegléd u. 2570.

Trocsányi Imre gyógyszerész H.-Szoboszló, term. tud. o. Kádas u. 1846.

Kálmán Antal ref. s. lelkész Debreczen, természettud. o. Széchenyi u. 1820.

Szécsi Emil fogorvos Debreczen, orvosi o. Piacz u. 1711.

Papp Péter ref. tanító Debreczen, társad. o. Hatvan u. 3386.

Domokos Kálmán gazd. tanintézeti igazg. az intézet képviselője, Debreczen, gazd. o. Péterfia u.

Dr. Király Ferencz a debreczeni kereskedelmi és iparkamara képviselője, Debreczen, társad. és gazd. o. Kiscsapó u.

Huber József szabó Debreczen, iparos Varga u. 2133. sz.

Bodosy Pál jegyző Debreczen, társad. o. Péterfia u. 477.

Weszprémy Gáspár alispán Debreczen, társad. és gazd. o. Miklós u. Erényi-ház.

Török Gábor gazd. s. tanár, az orsz. erdészeti egyes. képviselője Debreczen, gazd. o. Nagy erdő.

Berghoffer Ákos Debreczen, gazd. o. Péterfia u. 820. sz.

Szinay Gyula megyei főügyész Debreczen, társadalmi o. Miklós u. Horváth-ház.

Uzonyi Imre megyei pénztárnok Debreczen, gazd. o. Nagyhatvan u. 1573.

Kovács József ügyvéd Debreczen, társadalmi o. Hatvan u. 1443.

Buzás Pál jogtanár Debreczen, társad. o. Péterfia u. 808.

Kovács Gábor ügyvéd Debreczen, társadalmi o. Piacz u. 1584.

Dr. Rotschnek V. Emil gyógyszer. Debreczen, term. tud. o. Czegléd u. 19.

Dr. Pallay Miklós orvos Debreczen, orvosi o. Péterfia u. 972.

Somogyi Rudolf főgymnasiumi tanár Budapest, term. tani o. Péterfia 833.

Dr. Szarvassy Miksa honvéd főorvos Abaujszina orvosi o. Csapó u. 329.

Rácz István orvostanhallgató S.-A.-Ujhely orvosi o. Széchenyi u. 1806. u.

Buza János ref. főiskolai tanár Sárospatak, természettud. o. Czegléd u. 2599.

Frivaldszky János kir. tanácsos muzeumi igazg. ör s m. akad. tag, term. tud. o. Hatvan u. 1092.

Gyurics Antal gymn. tanár Szatmár, gazd. és term. o. Czegléd u. 2550.

Vida Kálmán városi ellenőr Esztergom, gazd. o. Czegléd u. 2496.

Dr. Juhász Pál magánzó Miskolcz, term. tud. o. Vár u. 806.

Dr. Baruch Mór orvos Nyiregyháza, orvosi o. Bika fogadó.

Dr. Czukor Lajos gyak. orv. Nagy-Károly, orvosi o. Fehérló.

Dr. Singer Henrik közkórházi osztály orvos Miskolcz, Dr. Rottman ügyvédnél Európa szálloda.

Dr. Elbel Károly m. kir. honvéd ezredorvos Nagy-Károly, orvosi o. Battyáni u.

Scheer Jakab gyárnok Debreczen, gazd. oszt. Széchenyi u. 1770.

Schönfeld Fülöp gazd. Debreczen, gazd. o. Miklós u. 1769.

Dr. Tihanyi Sámuel orvos Debreczen, orvosi o. Piacz u. 1826.

Kovács B. Gyula kir. törvyszéki jegyző Debreczen, társad. o. Czegléd u. 25.

Muraközy Károly gyógyysz. Debreczen, term. tud. o. Hatvan u. 1850.

Mihalovits István gyógyysz. Debreczen, term. tud. o. Piacz 1759.

Farkas Ödön gyógyysz. Hadház, term. tud. o. Piacz 1759.

Vecsey Viktor gyógyysz. Debreczen, term. tud. o. Hatvan u. 1585.

Nyiry György gyógyysz. Nagyvárad, term. tud. o. Piacz 1759.

Podhraczký Ferencz gyógyszerész Nagyvárad, term. tud. o. Piacz u. Göttl Nándornál.

Dr. Szabó Gyula gyógyysz. Miskolcz, term. tud. o. Hatvan u. Balázsy-ház.

Mátrai István gyógyszer. Érmihályfalva term. tud. o. Naguj u. 1602.

Trajanovits Ágoston gyógyszerész Sarkad, term. tu. o. Hatvan u. 1580.

Dr. Markó László megyei főorvos Miskolcz, orvos-sebész o. Péterfia Marikovszkinál.

Dr. Fodor Pál orvos Miskolcz, orvos-sebész osztály Kismester u. 1101.

Örvényi Ottó gyógyysz. Debreczen, term. tud. o. Piacz 2136.

Dr. Kovács Dániel orvos tudor Hadház, orvos, sebész o. Battyáni-u. Gyügyei ügyvédnél.

Dr. Schuck József orvos tudor Hadház, természeti szak. o. Széchenyi-u. 1819.

Dr. Szabó Dávid megyei főorvos Nyiregyháza, orvosi szak. o. kiscsapó-u. 793.

Dr. Bodogh Albert orvostudor és orsz. képviselő

és gyűlési alelnök Miskolcz, orvos, sebész o. Hatvan-utca 1561.

Hegedüs József orvosnövendék Debreczen, orvosi szak o. Hatvan-u. 1092.

Dóczy Gedeon ig. tanár Debreczen, természeti tud. szak. czegléd-u. 2569.

Szücs István kir. tszéki bíró Debreczen, társadalmi szak. o. csapó-u. 767.

Tóth Ferencz tanár Debreczen, term. tud. és társadalmi o. vár-u. 351.

Tüdös Kálmán orvosnövendék Debreczen, orvosi szak o. Péterfia-u. 830.

Novák Antal kanonok Szatmár, társadalmi o. Fehérló szálló.

Dr. Szikszay Szabó József m. kir. honvéd törzs. orvos Kisvárdá, orvosi o. Péterfia Rab László.

Dr. Szuper Lajos honv. ezredorvos Budapest, orvosi o. Varga u. 2255.

Szabó Lajos segédlelkész Debreczen, társad. o. Hatvan u. püspöki lak.

Lengyel Imre kir. törvényszéki bíró Debreczen. társadalmi o. Hatvan u. 1546.

Márk Endre ügyvéd Debreczen, társadalmi o. Hatvan u.

138. Szedlák József iparos, o. Debreczen piacz utca. 2143.

139. Dr. Kovács Dánielné Hadház társadalmi o. Battyáni utca Gyügyeinél.

140. Dr. Hirkó László főorvos Budapest orvosi o. Piacz u. 2140.

141. Dr. Barts József körorvos s főorvos Ó-Béba orvos sebész.

142. Dr. Hochhalt Károly kórházi orvos Budapest orvos sebész o. Hatv.u. 1558.

143. Dr. Hamari Dániel honv. kerületi törzsorvos egészségügyi előadó, Budapest, orvos-sebész o.

144. Hamary Dánielné Budapest társadalmi szak.

145. Hamary Melinda hajadon Budapest társadalmi o.

146. Csató Sándor alispán Nagy-Enyed állatnővénytani.

147. Dr. Lenner Rezső orvos Kismárton, orvosi o.

Bekker József kir. t. bíró Budapest társad. o.

Vidos László ügyvéd Szombathely, term. tud. o.

Dr. Tomm Béla körorvos Udvari, orvos sebészi o.